

Eerste ervaringen met het implementeren van de interventie Meer Aandacht voor Ziekgemelde Leerlingen op het primair onderwijs (MAZL PO)

Drs. M.M. van Keulen, Dr. Y.T.M. Vanneste

Nederlandstalige samenvatting

Inleiding: De interventie Meer Aandacht voor Ziekgemelde Leerlingen Primair Onderwijs (MAZL PO) is ontwikkeld voor de aanpak van ziekteverzuim onder basisschoolleerlingen. Voorliggend onderzoek beschrijft de eerste ervaringen van onderwijspersoneel met de implementatie van MAZL PO met als doel aandachtspunten voor de invoerstrategie te genereren.

Methode: Zeven semigestructureerde interviews met onderwijspersoneel van één school en deductieve analyse aan de hand van het Meetinstrument Determinanten van Innovaties.

Resultaten: Volgens de geïnterviewden sluit MAZL PO goed aan bij het voormalige ziekteverzuimbeleid van school, hun taakopvatting, kennis en vaardigheden. Tegelijkertijd komt ziekteverzuim dat niet opvalt door het verzuimpatroon of het gedrag van de leerling met MAZL PO beter in beeld. MAZL vraagt leerkrachten omvangrijk verzuim explicieter en bewuster te duiden als zorgwekkend of niet. Geïnterviewden blijken niet eenduidig hierin. Ook plaatsen zij vraagtekens bij de toepassing van de MAZL-criteria op alle leerlingen. Prioritering van het thema ziekteverzuim, en draagvlak, binnen de gehele school wordt als randvoorwaardelijk gezien.

Conclusie: Bij de implementatie van MAZL PO wordt geadviseerd voldoende prioriteit aan MAZL te geven en een breed draagvlak te creëren. Binnen de deelnemende school verrijkte MAZL PO het voormalige verzuimbeleid met meer bewustwording van “verzuim onder de radar” en het explicieter en eenduidiger duiden van ziekteverzuim als zorgwekkend of niet.

Trefwoorden: ziekteverzuim, jeugdgezondheidszorg, schoolverzuim, basisschoolleerlingen, primair onderwijs

Auteursgegevens

Drs. M.M. van Keulen, arts Maatschappij en Gezondheid. Jeugdarts bij de GGD regio Utrecht
Dr. Y.T.M. Vanneste, adviseur en onderzoeker. Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Correspondentie: Maarten van Keulen, MvanKeulen@ggdru.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd als onderdeel van de opleiding tot arts Maatschappij en Gezondheid bij de NSPOH.

Abstract

Introduction: The intervention Medical Advice for Sick-reported Students in Primary School (MASS-PS) has been developed to address sickness absence among pupils. The current study describes the experiences of teaching staff with the implementation of MASS-PS, with the aim of identifying key aspects for the implementation strategy.

Method: Seven semi-structured interviews with the teaching staff of one elementary school were analysed using the Measurement Instrument for Determinants of Innovations.

Results: According to the interviewees MASS-PS aligns well with the former school absenteeism policy, their role perception, knowledge, and skills. At the same time, absenteeism that does not stand out due to the absence pattern or the behaviour of the student becomes more apparent with MASS-PS. MASS-PS requires teaching staff to more explicitly and consciously interpret extensive absenteeism as worrying or not. Interviewees appeared to not yet be unequivocal in this regard. Interviewed teachers also question the application of the MASS criteria to all students. Prioritization of the absenteeism theme and support within the entire school are deemed preconditional.

Conclusion: It is recommended that with implementation of MASS-PS sufficient priority is given to MASS as well as the creation of schoolwide support for the application of MASS-PS. Within the participating school MASS-PS enriched the former school absenteeism policy by more easily identifying concealed sickness absence and emphasizing the explicit and unambiguous interpretation of sickness absence as alarming or not.

Keywords: school absenteeism, school health services, sickness absence, primary school pupils, primary education

Inleiding

Zorgwekkend ziekteverzuim hangt samen met een verminderde fysieke en mentale gezondheid (1, 2). Daarnaast kan het leiden tot een stagnerende leerontwikkeling en voortijdig schoolverlaten, wat gerelateerd is aan slechtere kansen op de arbeidsmarkt, hogere criminaliteit en gezondheidsproblemen (1-5). Voor zorgwekkend ziekteverzuim wordt geen eenduidige definitie gehanteerd. Doorgaans omvat het een bepaalde frequentie of duur van het ziekteverzuim (omvangrijk ziekteverzuim), gecombineerd met een professionele inschatting van het verzuimpatroon, de achterliggende problematiek en de omgevingsfactoren die leiden tot het hebben van zorgen om de leerling (6-9).

Omvangrijk ziekteverzuim, gedefinieerd als minimaal vijf ziekmeldingen per schooljaar of minimaal tien schooldagen ziekteverzuim per schooljaar, heeft in het primair onderwijs (PO) een prevalentie van 13,1% (10). De interventie Meer Aandacht voor Ziekgemelde Leerlingen (MAZL) geeft een handreiking voor het signaleren en aanpakken van omvangrijk ziekteverzuim als indicator van zorgwekkend verzuim (11). Initieel werd MAZL voor het VO ontwikkeld en is zowel in het VO als MBO bewezen effectief gebleken (12, 13). Inmiddels is MAZL doorontwikkeld voor het PO (MAZL PO) (11, 14, 15) omdat verwacht wordt dat de aanpak van verzuim in een vroeger stadium effectiever is (16). Sommige leerlingen met zorgwekkend ziekteverzuim in het VO hebben immers in het PO een patroon van omvangrijk ziekteverzuim (17, 18). Het kader beschrijft de kernelementen van MAZL PO. Tijdens de uitvoering van

voorliggend onderzoek werd MAZL PO alleen nog toegepast binnen basisscholen die betrokken waren bij de doorontwikkeling van MAZL naar MAZL PO. Voorliggend onderzoek evalueert hoe MAZL PO ervaren wordt op een school waarbij het schoolpersoneel voor het eerst kennismaakt met MAZL. Hiertoe werd het Meetinstrument Determinanten van Innovaties (MIDI) gebruikt. Het MIDI brengt determinanten in kaart die het gebruik van een innovatie beïnvloeden (19). Hierbij worden determinanten met betrekking tot de innovatie, gebruiker en de organisatie geëvalueerd zodat een gerichte invoerstrategie voor een interventie kan worden ontworpen. Het doel van dit onderzoek is het exploreren van ervaringen van schoolpersoneel op een school die MAZL PO wil implementeren en het formuleren van aandachtspunten voor de implementatie van deze interventie. De onderzoeksvragen zijn:

1. Hoe wordt het gebruik van MAZL PO door onderwijspersoneel ervaren?
2. Hoe is het draagvlak voor MAZL PO?
3. Wat zijn de aandachtspunten bij het implementeren van MAZL PO?

Methode

Onderzoekopzet

In schooljaar 2021-2022 vond in de omgeving Amersfoort een kwalitatief onderzoek plaats door middel van semigestructureerde interviews bij leerkrachten, intern begeleiders (IB) en de schooldirecteur binnen één school voor regulier PO. Ten tijde van het onderzoek was in deze regio op geen enkele school MAZL PO geïmplementeerd. Bij de selectie van de deelnemende school werd gestreefd naar een leerlingenaantal groter dan 450 en minstens twee IB'ers. Scholen werden geëxcludeerd wanneer vooraf bekend was dat gedurende het schooljaar de jeugdarts, IB'er of schooldirecteur zou wisselen, of wanneer de onderzoeker zelf de jeugdarts was. Tevens werden scholen met een onderwijsachterstandsscore geëxcludeerd om de bevindingen herkenbaar en toepasbaar te laten zijn voor een zo groot mogelijk aantal basisscholen. Van de vier potentiële kandidaten stond één school open voor deelname aan voorliggend onderzoek. Via een contactpersoon van de school werden leerkrachten gerekruteerd door middel van purposive sampling. Hierbij werd gestreefd naar diversiteit in geslacht, werkervaring en leerjaar. Tabel 1 geeft een overzicht van de kenmerken van de geïnterviewden. Ter borging van de anonimiteit zijn de quotes van de IB'ers en teamleider gebundeld onder de noemer 'ander onderwijspersoneel'.

Implementatie proces MAZL PO

In augustus 2021 werd door de onderzoeker de kernelementen van MAZL PO en de MAZL criteria met beide IB'ers gedeeld en mondeling toegelicht. De jeugdarts verbonden aan deze school was op de hoogte van voorliggend onderzoek, getraind in MAZL en beschikbaar voor vragen. Initieel zou de onderzoeker in de eerste personeelsvergadering van het schooljaar MAZL PO en de opzet van voorliggend onderzoek aan de leerkrachten presenteren. Echter, de IB'ers besloten zelf de presentatie te geven en meer vergadertijd te reserveren voor de onderwerpen personele bezetting en COVID-19. Het stappenplan (15) werd door hen per email met alle leerkrachten gedeeld. Naar aanleiding van de eerste gesprekken met onderwijspersoneel adviseerde de onderzoeker aan de IB'ers om meer aandacht aan MAZL te besteden, waarna MAZL PO nogmaals door de IB'ers in een personeelsvergadering werd besproken en in de personeelskrant gedeeld.

Dataverzameling en -analyse

De topiclijst voor de interviews werd opgesteld aan de hand van het MIDI (19). Tabel 2 toont een overzicht van de MIDI determinanten en bijlage 1 bevat de topiclijst.

Na verkrijgen van informed consent werden alle interviews opgenomen, verbatim getranscribeerd en geanonimiseerd. De interviews duurden 30 tot 75 minuten. Er werd een deductieve analyse uitgevoerd waarbij beide onderzoekers handmatig aan de hand van de MIDI determinanten codeerden. De bevindingen werden bediscussieerd tot consensus werd bereikt.

Tabel 2. Samengevatte bevindingen per MIDI determinant

MIDI Determinant:	Omschrijving	Thema behandeld in interview	Samengevatte bevindingen	
Determinanten met betrekking tot de innovatie				
1	Procedurele helderheid	Mate waarin de innovatie in heldere stappen / procedures is beschreven.	1-7	Unaniem ervaren als een helder beschreven innovatie
2	Juistheid	Mate waarin de innovatie is gebaseerd op feitelijk juiste kennis.	1-7	Enkele leerkrachten twijfelen aan de juistheid van de criteria: zijn de MAZL-criteria wel op alle leerlingen van toepassing ongeacht leeftijd of leerprestaties? Wordt de jeugdarts/CJG nu niet te laagdrempelig betrokken?
3	Compleetheid	Mate waarin de beschreven activiteiten in de innovatie volledig zijn.	3-7	Unaniem beschreven als een volledig stappenplan. Wat volgens geïnterviewden wel vollediger beschreven mag worden is het kantelpunt tussen omvangrijk en zorgwekkend ziekteverzuim.
4	Complexiteit	Mate waarin de innovatie complex is om uit te voeren.	2, 4, 7	Dit wordt unaniem niet als complex ervaren en even moeilijk als het voormalige verzuimbeleid.
5	Congruentie huidige werkwijze	Mate waarin de innovatie aansluit bij de bestaande werkwijze.	1-7	MAZL PO wordt door allen ervaren als het formaliseren van het voormalige ziekteverzuimbeleid; meerdere zien het daarnaast wel als een aanvulling en verrijking van het voormalige ziekteverzuimbeleid.
6	Zichtbaarheid uitkomsten	Zichtbaarheid van de uitkomsten voor de gebruiker	2-7	Zichtbaarheid van meerwaarde MAZL PO ten opzichte van voormalig ziekteverzuimbeleid: Initieel leek MAZL PO weinig toevoegend. In de tweede helft van het schooljaar ontstond besef dat nieuwe groepen in beeld komen.
7	Relevantie client	Mate waarin de gebruiker de innovatie relevant vindt voor zijn / haar cliënt.	1-3, 5-7	Lijkt weinig vernieuwend op het voormalige verzuimbeleid bij weinig, maar langdurig ziekteverzuim. Meerdere geïnterviewden vinden de relevantie groter bij frequent, kortdurend ziekteverzuim.
Determinanten met betrekking tot de gebruiker				
8	Persoonlijk voordeel/ nadeel	Mate waarin het gebruik van de innovatie voordeel / nadeel oplevert voor de gebruiker zelf.	1, 2, 5-7	Er werd geen persoonlijk nadeel ervaren. Door enkele geïnterviewden werd wel voordeel gezien in het verzuim onder de radar.
9	Uitkomstverwachting	Gepercipieerde belang en waarschijnlijkheid dat het beoogde doel met de innovatie bij de cliënt wordt bereikt.	1-5, 7	Meerdere leerkrachten vragen zich af of verwijzing naar externen, bij goed functionerende leerlingen, een te zware stap is wat mogelijk zijn doel voorbijschiet; het overig onderwijspersoneel ervaart dit niet zo.
10	Taakopvatting	Mate waarin de innovatie past bij de taken waarvoor de gebruiker zich in zijn / haar functie verantwoordelijk voelt.	1-7	Unaniem gezien als onderdeel van de taak van een leerkracht
11	Tevredenheid cliënt	Mate waarin de gebruiker verwacht dat de cliënt tevreden is over de innovatie.	1, 3, 5-7	Unaniem geen problemen verwacht ten opzichte van het voormalige ziekteverzuimbeleid; behoudens de kanttekening zoals bij <i>Uitkomstverwachting</i> beschreven.
12	Medewerking cliënt	Mate waarin de gebruiker verwacht dat de cliënt meewerkt aan de innovatie.	2-4	Unaniem geen problemen verwacht ten opzichte van het voormalige ziekteverzuimbeleid; behoudens de kanttekening zoals bij <i>Uitkomstverwachting</i> beschreven.

Tabel 2. Vervolg

MIDI Determinant:	Omschrijving	Thema behandeld in interview	Samengevatte bevindingen
13 Sociale steun	Steun die de gebruiker ervaart of verwacht met betrekking tot het gebruik van de innovatie.	1, 4-7	Volgens de geïnterviewden was MAZL PO nog geen onderwerp van gesprek. Leerkrachten gaven aan casuïstiek goed te kunnen bespreken met collega's van hetzelfde leerjaar.
14 Descriptieve norm	Waargenomen gedrag van collega's; mate waarin collega's de innovatie gebruiken.	1, 2, 4-6	De geïnterviewden hebben gedurende het eerste jaar van de implementatie weinig veranderingen in het gedrag waargenomen. Later in het jaar ontstonden er ideeën in hoe de innovatie geïntegreerd kon worden in de praktijk, bijvoorbeeld door agenderen van omvangrijk ziekteverzuim in de gesprekken tussen leerkracht en IB'er.
15 Subjectieve norm	De invloed van belangrijke anderen over het gebruik van de innovatie.	1, 4-7	Unaniem van mening dat schoolleiding een meer ondersteunende dan sturende rol heeft, ook met betrekking tot prioritering.
16 Eigen effectiviteitsverwachting	Mate waarin de gebruiker zich in staat acht de verschillende activiteiten uit de innovatie uit te voeren.	1-7	Unaniem van mening dat leerkrachten voldoende vaardigheden hebben om over ziekteverzuim in gesprek te gaan met ouders
17 Kennis	Mate waarin de gebruiker kennis heeft die nodig is om de innovatie te kunnen gebruiken.	1-7	Unaniem van mening dat leerkrachten voldoende kennis hebben om over ziekteverzuim in gesprek te gaan met ouders
18 Informatieverwerking	Mate waarin de gebruiker kennis heeft genomen van de inhoud van de innovatie.	1-7	In de eerste helft van het schooljaar weinig bekend bij leerkrachten, in de tweede helft was basiskennis aanwezig bij de geïnterviewden.
Determinanten met betrekking tot de organisatie			
19 Formele bekrachtiging management	Formele bekrachtiging van de innovatie door het management.	1-6	Unaniem werd hierin meer een ondersteunende dan sturende rol gezien
20 Vervanging bij personeelsverloop	Vervanging van vertrekkende medewerkers.	4, 7	Het ondersteunend personeel ervaart dat leerlingenzorg het lastigste is om goed op te pakken voor een invaller.
21 Capaciteit/bezettingsgraad	Voldoende personeelsbezetting in de organisatie waar de innovatie gebruikt wordt.	4	Volgens het ondersteunend personeel moeten er door het huidige leraren tekort keuzes gemaakt worden. Implementatie van innovaties staat daardoor onderdruk.
22 Financiële middelen	Beschikbaarheid van financiële middelen die nodig zijn voor het gebruik van de innovatie.	7	Geen uitdagingen verwacht door het geïnterviewde ander onderwijspersoneelslid
23 Tijd	Hoeveelheid tijd die beschikbaar is voor het gebruik van de innovatie.	1, 2, 4-7	Unaniem geen belemmeringen verwacht mits de implementatie wordt geprioriteerd in het schooljaarplan.
24 Beschikbaarheid materialen en voorzieningen	Aanwezigheid van materiële voorzieningen voor het gebruik van de innovatie.	1, 2, 4-6	Unaniem geen belemmeringen ervaren vanwege de aanwezigheid van een goed functionerend registratiesysteem.
25 Coördinator	Eén of meerdere personen die belast zijn met het coördineren van de invoering van de innovatie binnen de organisatie.	5-6	Unaniem geen belemmeringen verwacht, maar de rol van coördinator was gedurende dit onderzoek nog niet vastgelegd in één positie en leek af te hangen van de integratie in de huidige praktijk.
26 Turbulentie in de organisatie	Mate waarin er andere (organisatie) veranderingen gaande zijn die de invoering van de innovatie in de weg staan.	1, 2, 4	Volgens geïnterviewden is het keuzes maken en als gehele schoolteam voldoende prioriteit aan een onderwerp geven. Wanneer dit wordt gedaan dan weerstaat dit de turbulentie.
27 Beschikbaarheid van informatie over gebruik innovatie	Beschikbaarheid van informatie over het gebruik van de innovatie.	1, 3, 7	De informatie in bijlage 1 aangevuld met mondelinge toelichting werd unaniem als voldoende ervaren.

Tabel 2. Vervolg

MIDI Determinant:	Omschrijving	Thema behandeld in interview	Samengevatte bevindingen
28 Feedback aan gebruiker	Feedback over voortgang van het invoeringsproces aan de gebruiker.	5, 7	Om voldoende beeld bij de voortgang van de implementatie te hebben is het volgens, de geïnterviewde leerkracht en ander onderwijspersoneel, van belang dat omvangrijk verzuim regelmatig besproken wordt, bijvoorbeeld tijdens de structurele gesprekken tussen leerkracht en IB'er.
29 Wet- en regelgeving	Mate waarin de innovatie past binnen bestaande wet- en regelgeving.	4, 6	Unaniem werd hierin meer een ondersteunende dan sturende rol gezien

Kernelementen van MAZL PO

1. MAZL gaat uit van de eigen kracht van leerlingen en ouders en van gedeelde verantwoordelijkheid.
2. Gespreksvoering gebeurt vanuit zorg en aandacht.
3. Ouders zijn altijd betrokken.
4. Gebruik MAZL PO criteria:
 - $\geq 5x$ per schooljaar ziekmelding
 - ≥ 10 schooldagen ziekteverzuim per schooljaar.
5. Een medewerker van de school voert altijd het eerste gesprek met leerling en ouders.
6. Bij verwijzing naar een externe deskundige zoals jeugdarts, jeugdprofessional of orthopedagoog, informeert de school deze over de hulpvraag.
7. Professionele inzet van de jeugdarts, jeugdprofessional of orthopedagoog.

Resultaten

De belangrijkste bevindingen worden gepresenteerd aan de hand van de onderzoeksvragen. De eerste onderzoeksvraag betreft de MIDI determinanten met betrekking tot de innovatie, de tweede onderzoeksvraag de determinanten met betrekking tot de gebruiker en de organisatie. De derde onderzoeksvraag naar de aandachtspunten voor het implementeren van MAZL PO sluit aan bij de doelstelling van de MIDI. Tabel 2 toont de samengevatte bevindingen per MIDI determinant

Hoe wordt MAZL PO op deze school ervaren?

Geïnterviewden die kennismaakten met MAZL PO vonden de stappen duidelijk beschreven en de volgorde werd ervaren als logisch, goed te begrijpen en in lijn met het voormalige schoolbeleid.

“In principe is het een volstrekt logische volgorde vind ik.”
~ leerkracht 1 ~

MAZL PO werd door de meerderheid van de geïnterviewden ervaren als het formaliseren van de huidige werkwijze. Enkele geïnterviewden daarentegen beschreven dat “verzuim onder de radar” naar hun mening te weinig aandacht krijgt binnen het voormalige ziekteverzuimbeleid. Met “verzuim onder de radar” werd ziekteverzuim bedoeld dat minder snel opvalt door bijvoorbeeld het gedrag, zoals bij een stille leerling, of door het verzuimpatroon, zoals bij frequent kortdurend verzuim op wisselende dagen van de week.

“Kijk het is niet anders dan we al deden. Dus het is voor de leerkrachten meer een soort monitoringsysteem achter de schermen.”

~ ander onderwijspersoneel 1 ~

“Wanneer er om de twee weken een losse dag verzuim is, dan is dat bij elkaar opgeteld toch wel veel en eigenlijk vind ik dat nog wel zorgelijker denk ik. Die heb je niet na drie dagen al in beeld. [bij toepassing van het voormalige verzuimbeleid komen deze leerlingen niet na drie ziekteverzuimdagen al in beeld]”

~ leerkracht 2 ~

Meerdere geïnterviewden uitten hun twijfels over de juistheid van de MAZL-criteria voor kleuters en voor leerlingen met goede leerprestaties. Zij gaven aan dat, naast de duur en frequentie van het verzuim, meer factoren relevant zijn om ziekteverzuim te duiden als zorgwekkend, bijvoorbeeld: leeftijd, leerprestaties en sociale binding met de groep. Deze aanvullende factoren werden door geïnterviewden wisselend gewogen tijdens het duiden van omvangrijk ziekteverzuim als zorgwekkend of niet.

“Een kleuter leert gewoon door, ook thuis, want een kleuter leert door te spelen.”

~ leerkracht 3 ~

“Ik hou voor mezelf aan kan hij het hebben, in de zin van leerprestaties. Wanneer een dyslect elke dag vijf minuten van het lezen mist is het een beetje zonde.”

~ leerkracht 4 ~

“Je hoort ergens bij en dat zijn niet alleen de leerprestaties, maar ook het sociale en hoe ben je als kind in een groep.”

~ ander onderwijspersoneel 2 ~

Binnen MAZL wordt een vervolgstap naar externe consultatie benoemd wanneer ziekteverzuim als zorgwekkend wordt geïdentificeerd. Volgens de geïnterviewden werd de IB'er betrokken wanneer er bij de leerkracht vermoedens van zorgwekkend ziekteverzuim waren. De vervolgstap naar externe consultatie wordt volgens de geïnterviewde leerkrachten minder snel genomen, omdat leerkrachten van mening zijn dat zij binnen school al veel samen met ouders kunnen oppakken. Het 'andere onderwijspersoneel' herkende dit, maar schuwde zelf externe consultatie niet.

“Leerkrachten benaderen mij wanneer ze zelf vinden dat er iets aan de hand is, er moeten echt al onderbuikgevoelens zijn. Externen betrekken, als het nodig is, is voor mij dan geen drempel.”

~ ander onderwijspersoneel 2 ~

Hoe is het draagvlak voor MAZL PO?

De geïnterviewden waren unaniem van mening dat aandacht voor leerlingen met omvangrijk ziekteverzuim tot hun taak behoort en dat leerkrachten voldoende kennis en vaardigheden hebben om hierover in gesprek te gaan met ouders. Ook verwachtten de geïnterviewden geen belemmeringen bij de toepassing van MAZL wanneer voldoende prioriteit aan ziekteverzuim wordt gegeven.

“De basishouding [kernelementen van MAZL] zit gewoon wel in het profiel van een leerkracht denk ik, althans bij de meeste leerkrachten.”

~ ander onderwijspersoneel 2 ~

De geïnterviewden waren bij herhaling van mening dat het voor goede implementatie essentieel is dat het gehele schoolteam (leerkrachten en schoolleiding samen) prioriteit aan MAZL PO geeft. Beleid vanuit het schoolbestuur en landelijke wet- en regelgeving kan volgens de geïnterviewden helpen in het prioriteren, maar voldoende draagvlak op de werkvloer wordt hierbij als het belangrijkste gezien. Ook waren ze van mening dat zorgwekkend ziekteverzuim regelmatig als onderwerp op de agenda moet terugkomen.

“Deze pilot kwam voorbij en daar heeft de schoolleiding ‘ja’ op gezegd, maar voor het team was dit niet een bewuste keuze. Zij hebben te horen gekregen van: wij gaan hiermee aan de slag en dit betekent het voor jou. Ja, en dat verdwijnt dan sneller naar de achtergrond.”

~ ander onderwijspersoneel 3 ~

In aanvang bleken de geïnterviewde leerkrachten niet of weinig bekend met MAZL PO te zijn en ondanks dat halverwege het jaar nogmaals aandacht voor MAZL PO werd gevraagd, ontstond hierin beperkte verandering. COVID-19 en personeelsuitval zorgden voor een turbulent jaar met veel uitdagingen. Meerdere geïnterviewden beschreven personeelstekorten in het onderwijs en de negatieve invloed die dit heeft op het opstarten en toepassen van nieuwe interventies zoals MAZL PO.

“Het huidige leraren tekort zorgt dat heel veel plannen in het gedrang komen, zowel op onderwijskundig gebied als het goed zicht houden op een groep. Juist het stukje leerlingenzorg is voor een invaller lastig om op te pakken.”

~ ander onderwijspersoneel 3 ~

Wat zijn de aandachtspunten bij het implementeren van MAZL PO?

In aanvang zagen de geïnterviewden vooral de vele overeenkomsten tussen MAZL PO en het reeds gevoerde verzuimbeleid. Volgens hen werd verzuim al goed geregistreerd en waar nodig vonden ziekteverzuimgesprekken met leerling en ouders plaats. Geïnterviewden gaven aan dat de toegevoegde waarde van MAZL PO pas duidelijk werd na verdieping in MAZL en het gaan toepassen ervan. Namelijk dat MAZL PO: 1) bijdraagt aan het structureel signaleren van “verzuim onder de radar” en 2) dwingt tot explicieter en bewuster duiden van ziekteverzuim als zorgwekkend of niet.

“Dat je het al eerder kan signaleren zeg maar en vooral als het dan vaker terugkomt met een groepsbespreking ofzo. Dat je meer of eerder het verzuim kan signaleren en daar naar de achterliggende gedachte kan gaan.”

~ leerkracht 2 ~

Meerdere geïnterviewden verwachtten dat het agenderen van omvangrijk ziekteverzuim in het structurele overleg tussen leerkracht en IB'er een goede werkwijze is om bovengenoemde punten in het schoolbeleid te borgen. Hierbij screent de IB'er voorafgaand aan de bespreking bij welke leerlingen omvangrijk ziekteverzuim speelt en agendeert deze leerlingen in het overleg tussen leerkracht en IB'er.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was het ophalen van aandachtspunten voor de invoerstrategie van MAZL PO. Hiertoe zijn semigestructureerde interviews bij onderwijspersoneel van een middelgrote reguliere basisschool afgenomen. Volgens de geïnterviewden sluit MAZL PO goed aan bij het verzuimbeleid van hun school en hun taakopvatting, kennis en vaardigheden. Men is het erover eens dat MAZL PO

ziekteverzuim, dat anders onder de radar blijft, zichtbaar maakt. Bovendien vraagt MAZL PO om omvangrijk ziekteverzuim bewust te duiden als zorgwekkend of niet. De geïnterviewde leerkrachten bleken niet eenduidig in deze afweging. Leeftijd en leervermogen zijn twee voorbeelden die wisselend gewogen worden volgens de geïnterviewden. Ook lijkt het voor een succesvolle invoerstrategie randvoorwaardelijk om binnen de gehele school draagvlak te creëren.

Bewust duiden

De geïnterviewden waren van mening dat de leerling met *weinig, maar langdurig ziekteverzuim* al voldoende in beeld was en dat MAZL PO het voormalige ziekteverzuimbeleid formaliseert. Echter, de MAZL-criteria nodigen het onderwijspersoneel uit om opnieuw voor deze groep leerlingen te overwegen of het ingezette beleid wel voldoende past, of dat andere ondersteuning gewenst is. De criteria markeren hier dus een kantelpunt voor een heroverweging. In het MAZL-handboek (11) wordt een summier handreiking gegeven voor deze heroverweging in het duiden van het ziekteverzuim. In onderzoek naar relevante risicofactoren voor zorgwekkend ziekteverzuim wordt een samenspel beschreven tussen kindfactoren, gezinsfactoren, onderwijsfactoren en sociale factoren (3, 7-9). Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op in hoeverre onderwijspersoneel dit samenspel meeneemt bij het duiden van het ziekteverzuim en het kiezen van passende externe expertise. Het MAZL-handboek benoemt de mogelijkheid van consultatie van de jeugdgezondheidszorgprofessional om te ondersteunen in deze duiding. De deelnemende school had het eerste jaar van de implementatie nodig om het interne proces te stroomlijnen waardoor het inzetten van de consultatiefunctie en het daadwerkelijk adviseren door externen slechts summier aan bod kwamen. Vervolgonderzoek zal nodig zijn om de ervaringen met dit gedeelte van MAZL PO in beeld te brengen.

Verzuim onder de radar

MAZL PO signaleert ook een groep van leerling met *frequent, kortdurend ziekteverzuim*. Het structureel signaleren van deze leerlingen bleek volgens de geïnterviewden niet geborgd in het voormalige ziekteverzuimbeleid. Dit was toen afhankelijk van de alertheid van de leerkracht, waarbij duobanen en invalkrachten als beperkende factoren werden genoemd. Mogelijk valt er juist bij deze groep veel winst te behalen door het structureel hanteren van de MAZL-criteria en het herhaaldelijk, en bewust, duiden van ziekteverzuim binnen deze groep. Met één derde van het omvangrijk ziekteverzuim betreft dit een significante groep die beperkt in beeld is (5). Bovendien is het een groep waarvoor overlap met verhoogd ongeoorloofd verzuim is beschreven (5). Over de groep leerlingen met frequent, kortdurend ziekteverzuim werd twijfel uitgesproken rondom de toepasbaarheid van de selectiecriteria. Vergelijkbare feedback werd al in de procesevaluatie van MAZL PO beschreven (14). Er zou onderzocht moeten worden of de selectiecriteria op kleuterleeftijd te streng zijn én hoe factoren zoals leerprestaties meewegen in het duiden van ziekteverzuim als zorgwekkend of niet.

Draagvlak en prioriteit

Als laatste belangrijke aandachtspunten werden het geven van prioriteit aan het onderwerp ziekteverzuim en het draagvlak voor MAZL PO op de werkvloer genoemd. De uitdaging om prioriteit te geven ontstaat door het personeelstekort onder leerkrachten. Hiermee komen de twee kerndoelen voor het schoolbestuur onder druk te staan, namelijk: zorgen voor kwalitatief goed onderwijs en het welzijn van het onderwijspersoneel. Echter, het onderwijs valt of staat bij leerlingen die deelnemen aan het lesprogramma en goed in hun vel zitten. Uit de praktijk in het VO blijkt dat de implementatie van MAZL op scholen die deze relatie zien beter verloopt. Hiervoor aandacht vragen kan helpend zijn bij de prioritering en het draagvlak voor MAZL PO.

Dit onderzoek werd uitgevoerd binnen één middelgrote reguliere basisschool. Hierdoor zijn de resultaten mogelijk minder representatief voor scholen met een andere context zoals, speciaal onderwijs, een hoge onderwijsachterstandsscore of een slechtere verzuimregistratie.

Conclusie en aanbevelingen

MAZL PO heeft op deze reguliere, middelgrote basisschool in het eerste jaar van implementatie geleid tot meer bewustwording van de meerwaarde van MAZL PO op hun voormalige ziekteverzuimbeleid, namelijk: het beter in beeld krijgen van “verzuim onder de radar” en het explicieter en eenduidiger duiden van omvangrijk ziekteverzuim als zorgwekkend of niet. Het is aan te bevelen bij de implementatie van MAZL PO aandacht te besteden aan hoe MAZL PO het voormalige ziekteverzuimbeleid verrijkt. Volgens de geïnterviewden is prioritering en draagvlak binnen de hele school van groot belang voor de implementatie van MAZL PO. Er zou meer onderzoek gedaan moeten worden naar de juistheid van de MAZL-criteria voor deze doelgroep en hoe de scholen ondersteund kunnen worden in het duiden van ziekteverzuim als zorgwekkend of niet.

Ethische paragraaf

Dit onderzoek betreft het interviewen van professionals, waarbij hen gevraagd wordt naar hun ervaringen met de invoer van een interventie die hen ondersteunt in de uitvoering van hun wettelijke taak, namelijk het hebben van aandacht voor ziek gemelde leerlingen. Hun fysieke of psychische integriteit werden daarbij niet aangetast. Dit maakt het een niet WMO-plichtig onderzoek. Dit onderzoek is niet voorgelegd aan een toetsingscommissie.

Literatuur

1. Allison MA, Attisha E, HEALTH COS, Lerner M, De Pinto CD, Beers NS, et al. The Link Between School Attendance and Good Health. *Pediatrics*. 2019;143(2).
2. Kearney CA. School absenteeism and school refusal behavior in youth: a contemporary review. *Clin Psychol Rev*. 2008;28(3):451-71.
3. Ansari A, Pianta RC. School absenteeism in the first decade of education and outcomes in adolescence. *Journal of School Psychology*. 2019;76:48-61.
4. Thornton M, Darmody M, McCoy S. Persistent absenteeism among Irish primary school pupils. *Educational Review*. 2013;65(4):488-501.
5. Roelofs M, Kennis R, Beurskens K, Eimers T. Ziekteverzuim en kortdurend ongeoorloofd verzuim in het onderwijs. KBA Nijmegen; 2021.
6. Toren SJ van den, Grieken A van, Mulder WC, Vanneste YT, Lugtenberg M, Kroon ML de, et. al. School Absenteeism, Health-Related Quality of Life [HRQOL] and Happiness among Young Adults Aged 16-26 Years. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019; 16(18):3321.
7. Limone P, Toto GA. Psychological Strategies and Protocols for Promoting School Well-Being: A Systematic Review. *Front Psychol*. 2022;13:914063.
8. Gubbels J, Put CE van der, Assink M. Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *J Youth Adolesc*. 2019;48(9):1637-67.
9. Allen CW, Diamond-Myrsten S, Rollins LK. School Absenteeism in Children and Adolescents. *Am Fam Physician*. 2018;98(12):738-44.
10. Pijl EK, Vanneste YTM, Rijk AE de, Feron FJM, Mathijssen J. The prevalence of sickness absence among primary school pupils - reason to be worried? *BMC Public Health*. 2021;21(1):170.

11. Handboek MAZL Meer Aandacht voor Ziekgemelde Leerlingen. Nederlands Centrum Jeugdgezondheid; 2022. Beschikbaar op: <https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/docs/9d58a552-336b-4051-ad8a-6408fea367de.pdf>
12. Vanneste YT, Mathijssen JJ, Goor IA van de, Rots-de Vries CM, Feron FJ. Addressing medical absenteeism in pre-vocational secondary students: effectiveness of a public health intervention, using a quasi-experimental design. *BMC Public Health*. 2016;16(1):1107.
13. Toren SJ van den, Franse CB, Vanneste, YTM, Bannink R, Lugtenberg M, Mulder WC, et al. Addressing sickness absence among adolescents and young adults: an evaluation of the Medical Advice for Sick-reported Students intervention. *BMC Public Health* 2020;20:1851.
14. Pijl EK, Vanneste YTM, Mathijssen JJP, Feron FJM, Rijk AE de. Process Evaluation of the Child and Youth Healthcare Intervention 'Medical Advice for Sick-Reported Students in Primary School' (MASS-PS). *Int J Environ Res Public Health*. 2022;19(7).
15. Pijl EK, Vanneste YTM, Mathijssen JJP, Feron JFM, Rijk AE de. How to deal with sickness absence among primary school pupils? Adaptation of the 'Medical Advice for Sick-reported Students' intervention. *Front. Public Health*. 2023.
16. Kearney CA, Graczyk P. A Response to Intervention Model to Promote School Attendance and Decrease School Absenteeism. *Child & Youth Care Forum*. 2014;43(1):1-25.
17. Theunissen MJ, Bosma H, Verdonk P, Feron F. Why Wait? Early Determinants of School Dropout in Preventive Pediatric Primary Care. *PLoS One*. 2015;10(11):e0142315.
18. Binsbergen MHv, Pronk S, Schooten Ev, Heurter A, Verbeek F. Niet thuisgeven, schooluitval vanuit het perspectief van leerlingen. Amsterdam: Kohnstamm Instituut; 2019.
19. Fleuren MA, Paulussen TG, Dommelen P van, Buuren S van. Towards a measurement instrument for determinants of innovations. *Int J Qual Health Care*. 2014;26(5):501-10.

Dit artikel wordt gepubliceerd onder de licentie Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)